

ložil. Morda bi se reklo tako le: Indikativ je naklon (modus) nepogojene, konjunktiv pogojene izjave (unbedingte — bedingte) Aussage). Drugače pa je pisatelj te gramatike pomen konjunktiva bolje razložil, nego Schmidt v svoji gramatiki. — Razlaga konj. potential. ni popolna, če je rečeno, da se rabi za izjavo subjektivne misli; referent meni, pridati bi se moralo še: Konjunktiv služi za izjavo mogočnosti (Möglichkeit) dotičnega slučaja (dejanja). — Razprava o konj. optat. pa je čisto povoljna. — V §. 163. konj. hortat. pogrša referent potrebne razlage o rabi nikavnic; isto je opomniti pri §. 165. konj. deliberat. — Drugi §§. obravnavajo konjunktiv v odvisnih stavkih jasno in natančno.

V gl. XIV. je razprava o rabi imperativa; gl. XV. ima vpraševavne stavke; in še le v gl. XVI. pridejo pogojni stavki na vrsto. — Referent mora tej vredbi pač priznavati (billigen), ker imajo kondicionalni stavki kot korrelativni res svoj lastni razred.

Pisatelj je nastavljal 4 oblike pogojnih stavkov, memo tega, da Schmidt priznava samo 3; namreč 1) indikativne, 2) potentialne, 3) irrealne. Indikativne in irrealne strinjajo se pri obeh; potentialne pa so v Hrovatovi gramatiki razdeljene na dve obliki:

- a) Protasis: konj. praes. ali perf.
Apodosis: konj. potent. deliber.,
si velit — possit.
- b) Prot. konj. praes. ali perf.
Apod. indik. praes. futur. imper.,
si velit — poterit.

Kar se tiče indikativnih pogojnikov (si vult, potest), želel bi referent, da bi bil pisatelj njihov pomen od drugih bolj ločil s tem, da veli, z indikativnimi ne izraža človek svoje misli niti o mogočnosti, niti o dozdevnosti ali nedozdevnosti (Möglichkeit — Wahrscheinlichkeit) dejanja: pri drugih pa izreka človek svoje mnenje, bodi si o nemogočnosti (IV. obl.), bodi si o mogočnosti (II. obl.) in celó o dozdevnosti.

Dalje je opomniti, da raba praes. in fut. indikat. — kakor pravi Schulz v svoji veliki gramatiki — tukaj nima nič opraviti s pomenom načina (modus), ampak da se rabijo ti časovi tudi tukaj po svojej pravi naravi, to je, da bi se tudi brez pogoja rabili tako v samostojnem stavku, vsled česar so v latinskem le 3 vrste pogojnikov: 1. si vult — potest, — 2. si velit — possit, — 3. si vellet — posset. [Naše mnenje je mnenje Grysarjevo, ki je Schulza in druge zavrge].

Ravno tako so po misli referenta tudi v slovenščini samo 3 strogo različne oblike pogojnih stavkov, in ne 4 — [če ne gramatično strogo ločene, po logičnem pomenu pa so 4 oblike] po našem pohlevnem mnenju. To nam kažejo že naši členki:

- I. če (objektive oder subjektive Wirklichkeit),
- II. ako bi (objektive Möglichkeit),
- III. ako (subjektive Wahrscheinlichkeit),
- IV. ko (objektive Nichtwirklichkeit), kakor kaže naša obširnejša razprava o tej reči (Glasnik, 1852. str. 17—22.). Samo to nam je žal, da smo v slovnici odstopili od reda Curtius'-a, ter vzeli red Nägelsbach-a (IV. za II.), ker utegne to motiti človeka, kateri je vajen Curtijevemu redu. — To kot neizdatno mnenje; v Grškem pa so res 4 različne vrste pogojnih stavkov po obliki in pomenu: cf. Curtius §§. 536, 537, 545, 546. (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* „Nitra“, slovaški almanah Miroslava Jožefa Hurbana. Znano je, da so Slovaci pred letom 1848 spisavali knjige v českem jeziku, ker jim se domači

govor tudi v resnici od češčine ne razlikuje močno in vsaj ne toliko, da bi vredno bilo ločiti se v slovstvu od svojih številnejših in naprednijih bratov. To edinstvo je nasproti tudi českemu slovstvu služilo v nemalo poyzdigo, kar dovolj pričujeta že sami slavni imeni Pavel Šafařík in Jan Kollár. Tako je bil tudi Hurban v letu 1842 začel svojo „Nitro“ izdajati v občnem knjižnem česko-slovenskem narečju. Ali pozneje je neka nesrečna zmeta njega in njegove tovariše nagnila, da so se, češčini slovo davši, poprijeli slovaškega po raznih stolicalah (županijah) različnega jezika. Da vspeh ni bil ugoden, vemo dobro in kaže med drugimi tudi Hurbanovo vabilo, izdano v Globokem 3. januarija 1876, s katerim po dolgem prestanku sklicuje naročnikov na „Nitro“, ter naznanja, da bode „Nitro“ zopet in to v českem jeziku na svetlo dajal. Ne mogoč ne pohvaliti iz vsega srca te blagovite misli gorečega rodoljuba in želeč, da bi ga vsi Slovaci, zlasti tudi katoličani v knjigah in časnikih posnemali ter udeležili se velikovaznih koristi, kijih daje edinstveno duševno sodelovanje naroda sedmeromilijonovega, priobčujemo tu nekoliko vrstic iz omenjenega vabila.

„Mislili smo — tako pojasnjuje Hurban odstop od češčine — da slovenščina (slovaški jezik) kakor prav domača na ogerskih tleh rastoča bil zamaši usta našim nespametnim in nevrnim zopernikom. Ali tridesetletno prizadevanje slovaškega naroda ni moglo tega doseči; za vsako slovaško pisano knjigo, kaj pravim knjigo, za vsako slovaško pesmico letelo je v židovsko madjarskih in slovaško najemnih listih obrekovanje, da je to panslavska knjiga, panslavska pesem. Izprva se je vendar ta fanatizem bil polastil samo privatnih krogov in največ šolske katedre; ali ustavna vlada tako zvanih Deakovcev sprejela je ta fanatizem v svoj repertorij ter je uradoma delovanju slovaških rodoljubov naudarjala pečat „panslavizma“, podiraje slovaške srednje šole, z našimi denarji ustanovljene in vzdrževane; nastopnica njena, vlada svobodomiselna samozvana pod načelstvom Tisze, podrla je še slovaško Matico, kot panslavsko gnjezdo ter proglašivši, da slovaškega naroda več ni, zasegla je naše gotove v narodno omiko in izobraženje nabrane denarje ter velela oddati jih v prazne deželske blagajnice. Napredek slovaški, slovaški rod in um zapadli so torej zaprtiji madjarske svobodomiselnosti.

Zategadel je „Nitro“ primorana iskati svojih prvotnih tal ter bode zopet pravila svoje pripovedke, pela svoje pesmi v jeziku naroda po domovini česki, moravski, sleški in slovaški razširjenega. Čehov, Moravanov, Slezanov in Slovakov, da so — vsaj ne bode ni sam gospod Tisza Kálmán zanikaval!“

Politične stvari.

Statistične črtice o Bosni in Hercegovini.

Po poročilu Thoemmelovem od leta 1866 je število prebivalcev v Bosni iznašalo 861.802 (tedaj blizo dvakrat več kakor število prebivalcev na Kranjskem), v Hercegovini pa 207.970 (tedaj še več kot na pol manj, kakor na Kranjskem), in med temi je Srbov (starovercev) v obeh deželah 491.808, muhamedancev 381.020, katoličanov 188.504, — ciganov in judov 11.000.

Po preiskavah nekega učenega Dalmatinca lansko leto pa se je še le pravo število prebivalcev izvedelo v Bosni in Hercegovini po razločku vere. On je z velikim trudom potoval iz kraja v kraj ter natanko iz-

vedel, da število katoličanov v teh deželah je mnogo više, kakor se je dozdej mislilo. Število katoličanov po teh preiskavah iznaša v obeh deželah nad 300.000, pravoslavni (starovercev) 500.000, muhamedancev pa tudi 500.000.

Po takem je število starovercev in muhamedancev blizo enako, zato se dandanes boj v Bosni in Hercegovini poglavitno suče okoli Turkov in Srbov (starovercev); katoličani se tega boja udeležujejo veliko manj, ker so oni bolj po kmetih poljedelci in vojnega orožja manj vajeni, kakor staroverci, ki stanujejo po mestih in so trgovci, drugi pa tudi pastirji, orožja bolj vajeni.

No, kako pa je s samostani (kloštri)?

Po besedah Viktor Hugo-ta.

Pesnik Anastazij Grün (grof Anton Auersperg), neizmerno liberalen v pesmih in govorih, pred 1848. letom pa podložnim kmetom sila oster grajščak, se je strašansko iznosel nad menihi, ko se je unidan v zbornici gospôski obravnavala glasovita „klošterska postava“. Njemu nasproti pa misli drug mož, Francoz Viktor Hugo, tudi liberalec prve vrste, vse drugače o samostanih (kloštrih), kakor je „Vaterland“ v svojem listu te dni poročal. Ker smo prepričani, da bode naše bralce zanimalo mnenje Viktor Hugo-ta, naj ga priobčimo tudi v našem listu. Hugo o samostanih piše tako-le:

„Ljudje se združijo in bivajo skupaj; po kateri pravici? Po pravici svobodnega združevanja. — Oni se ločijo od svetá; po kateri pravici? Po pravici, ki jo vsak človek ima, da svoja vrata zapre in odpre. — Oni ne gredó iz hiše; po kateri pravici? Po tisti pravici, ki jo ima vsak človek, da gre in pride, potem pa tudi pravico ima, domá ostati.

Tam v hiši, kaj pa delajo menihi tam? Oni govorijo tiho; pobešajo oči; delajo. Odpovedujejo se svetu, mestom, njih vžitkom, veselicam, nečimurnostim, častilakomnosti, sebičnosti. Oblačijo se v hodno platno ali grobo sukno. Nobeden izmed njih nima nič svojega; vstopivši v samostan postane reven, kdor je bil prej premožen. Kar ima, daruje vsem.

On, ki je nekdej bil žlahen gospod, je zdaj enak onemu, ki je bil kmet. Celica je enaka vsem. Vsi si dadó ostriči lasé, vsi nosijo enako obleko, vsi jedó isti črni kruh, vsi ležijo na isti slami, — vsi umrjó enako; vsi imajo enak žakelj pod hrbtom, isti konopec okoli pasa. —

Če samostanski red zapoveduje, da hodijo bôsi, hodijo vsi bôsi. V samostanu zginejo vsi častni naslovi, vsa rodovinska imena. Vsi imajo le krstna imena; meseno rodovino so zapustili in spadajo v skupnost duhovne družine.

Oni nimajo nikakoršnih družih starišev, kakor vsi drugi ljudje. Oni hitijo ubogim na pomoč, strežejo bolnikom. Oni volijo te, katerim so podložni, in drug drugemu pravijo: „brate moj.“

Oni molijo. Koga? — Boga.

Površni ljudje, ljudje brez prevdarka pravijo: Čemu pa so te kamnitne podobe poleg svetišča? Čemu so? Kaj delajo? Vsaj vendar ni velečastnejega dela memo onega, ki ga duše doprinašajo. Vsaj ni koristnejega dela, kakor je ono, ki ga te duše opravljajo. Oni neprenehoma molijo namesti tistih, ki — nikoli ne molijo.“

Kaj neki reče nemški liberalec Grün k temu, kar Francoski liberalec Hugo pravi? Se vé, da Nemški liberalec se ni obotavljal z obema rokama seči po naslovu — ekszellenca, — Francoski pa je šel — v prognanstvo!

Mnogovrstne novice.

* Na Pruskem, to je tisti državi, ki se „cesarstvo božjega strahu in pobožnega življenja“ kliče, je čedalje več raznoterih hudodelstev. Časnik „Deutsche Landes-Zeitg.“ kaže nam statistiko pregreškov in hudodelstev od leta 1874 v primeri z letom 1873 tako-le: Kaznovanih zarad upora vladi je bilo 1874. leta 5912 memo 4787 od prejšnjega leta, — zavljo kaljenja javnega reda 12.237 memo 9201, — zavljo krive prisega 767 memo 659, — zavljo razžaljenja javne nravnosti 1371 memo 1262, — zavljo razžaljenja časti 7078 memo 4389, — zavljo telesnega poškodovanja 13206 memo 9906, zavljo doprinešenega ali poskušenege umora 836 memo 591. V tej primeri so se množila tudi hudodelstva goljufij, požiganja, odrtij, ponarejanja javnih pisem itd. — To je maslo hvalisane nemške kulture!

* Kdor na Pruskem razžali cerkvene ključarje, se huje kaznuje, kakor tak, ki žali Boga. Pl. Nathusius-Ludom, glavni vrednik časnika „Kreuzzeitg.“, je bil nedavno na 6 mesecev ječe obsojen zato, ker je više cerkvene ključarje v svojem časniku razžalil, — Pavel Lindau pa je bil le na 14 dni v zapor obsojen, ki je Boga preklinjal!

* Žene se poganjajo za obstanek mnogoženstva (poligamije). Kdor ne verjame tega, naj bere sledeče: Vlada v severni Ameriki si zelo prizadeva, da bi zatrla mnogoženstvo Mormonov in da bi tako rešila ženstvo ponižanja, katero je z mnogoženstvom sklenjeno. Vsakdo bi mislil, da bodo Mormonkinje za to vladi hvaležne, al temu ni tako; one so celó vladi vložile prošnjo za daljni obstanek mnogoženstva, to je, da mož sme imeti več žen. To prošnjo je podpisalo 26.626 Mormonkinj, žen in deklet, ki sega celó tako daleč, da bi se mnogoženstvo ne omejilo samo na okrajino Utah, temuč razširilo na vso severno Ameriko. V prošnji svoji povdarjajo celó to, da ne en podpis ni prisiljen ali ogoljufan, in da nobeno dekle pod 12 leti te prošnje ni smelo podpisati.

* Grof Lonyay na Ogerskem je bankovec za 100 gld. zmenjal za desetake; na enem teh desetakov so bile zapisane 3 številke. Lonyay je stavil na te številke 10 gold. v loterijo, sreča ga je zadela tako, da je dobil 48.000 gold.

* Železnica iz Celja v Dravburg se bo gotovo zidala, prvo leto bo stala 700.000 gold.

Zabavno berilo.

Kako je ostrupljen mož se zopet oživel.

Po eni strani žalostna, po drugi smešna dogodba.

V Českem mesticu Šumavi — tako piše časnik „Deutsche Volksztg.“ — se je nedavno pripetila sledeča dogodba: Žena nekega spoštovanega meščana je prišla v lekarno (apoteko) in zahtevala bele mišice, da prežene podgane, ki so se vgnjezdile po hiši. Lekar sumi hudodelstvo in ženi reče, naj pride čez nekoliko ur, da zahtevani strup napravi. Med tem pošlje po njenega moža, in ko ta doide, mu razodene, kar je žena njegova zahtevala. Mož pa reče, da v njegovi hiši ni podgan, in da žena njegova želi strupa, da ostrupi koga družega, a ne podgan, morebiti celó njega samega. Lekarnik pomiri vstrašenegega moža in mu reče, naj mirno povžije vse, kar mu bo dala „ljubeznjiva“ njegova žena, med tempa naj misli na dobro in izdatno zdravilo. — Lekarnik razdrobi zdaj košček sladkorja (cukra) v droben prah. Kmalu potem pride žena po strup in lekarnik jej